

Mona Manninen

Tukihenkilö – Osallistumisen mahdollistaja

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

sosionomi

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

Päivämäärä 8.4.2013

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Mona Manninen Tukihenkilö – Osallistumisen mahdollistaja. Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta 31 sivua + 1 liite 8.4.2013
Tutkinto	Sosionomi
Koulutusohjelma	sosiaalian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Riikka Tiitta
<p>Tämän opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä Tuusulan vammaispalveluille opas kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaan. Oppaan olisi tarkoitus toimia vammaispalvelun työntekijöille apuna heidän esitelleessään ja perehdyttäessään uusia tukihenkilöitä toimintaan. Opas koettiin siellä tarpeelliseksi, koska kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta on vaikeaa löytää tietoa. Näin ollen napakka tietopaketti aiheesta oli siellä tarpeen.</p> <p>Kyseessä on monimuotoinen opinnäytetyö joka koostuu kirjallisesta osuudesta ja oppaasta. Teoria osuus paneutuu kehitysvammaisuuteen sekä kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaan, inklusion ja osallisuuden näkökulmasta. Opinnäytetyön toinen osa on Tuusulan vammaispalveluille tehty tukihenkilötoiminta opas. Opas on ensisijaisesti suunnattu tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneille henkilöille.</p> <p>Vammaispoliittisen ohjelman mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia. Kaikille on taattava samantyyppiset mahdollisuudet elää ja toimia yhteiskunnassa. Vammaispolitiikan haaste on turvata vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös käytännössä. Kehitysvammaisen mahdollisuus tasavertaiseen ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen edellyttää yhteiskunnan ja ympäristön fyysisten ja asenteellisten esteiden poistamista. Vammaispoliittisen tavoitteen toteutumiseksi tarvitaan erilaisia vaihtoehtoja ja yksilöllisiä ratkaisuja joiden avulla näihin tavoitteisiin päästään.</p> <p>Tuusulan vammaispalveluiden mielestä kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on tärkeä tukimuoto joka mahdollistaa kehitysvammaisten osallistumisen yhteiskuntaan. Tuusulan vammaispalveluissa nähdään myös tärkeänä kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen. Tukihenkilötoiminta vahvistaa kehitysvammaisen osallistumista normaaliyhteisönsä elämään ja sitä kautta kasvaa hänen mahdollisuutensa elää samanlaista elämää kuin samanikäiset kansalaiset yleensä.</p>	
Avainsanat	Tukihenkilötoiminta, kehitysvammaisuus, inklusio, osallisuus

Author Title	Mona Manninen Support Person – Enabling Participation. Support Person Activity
Number of Pages Date	31 pages + 1 appendices Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor`s thesis was to make a guide for support persons in the town of Tuusula disability services. The guide is meant to help support persons when they present and train new personnel. Tuusula disability services personnel needed a ready – made and easy information package of this topic.</p> <p>My study was a practice – based thesis, which consisted of two parts, a written report and the guide for personnel. The theoretical part focused on developmental and intellectual disabilities, and support person´s activity from the perspective of inclusion and participation.</p> <p>The disability policy program states that all persons are equal to each other. Society must offer similar potential to live and function in society. The challenge of disability policy is to secure these in everyday practice. To give persons with developmental and intellectual disabilities a change to live in society requires changes in environmental and political matters as well as removing attitudinal barriers. Disability policy requires different options and individual solutions which make goals possible to reach.</p> <p>According to Tuusula disability services personnel support person activities are an important form of support to make persons with disabilities participate in society. Tuusula disability services personnel also consider the development of support persons´ training important. Support person activity strengthens disabled persons´ participation in their community. This kind of action contributes to their potential to lead a normal life as other people of the same age.</p>	
Keywords	support person activity, developmental disabilities, inclusion, participation

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja taustaa	2
2.1	Työn tarkoitus	2
2.2	Ajankohtaisuus	3
2.3	Henkilökohtainen apu	4
2.4	Vammaispalveluiden ja kehitysvammahuollot tehtävät	4
2.5	Tuusulan vammaispalvelut	6
3	Kehitysvammaisuus	7
3.1	AAIDD:n määritelmä	8
3.2	WHO:n määritelmä	8
3.3	Kehitysvammaisuuden luokittelu	9
4	Tukihenkilötoiminta	10
5	Osallisuus	12
5.1	Tukihenkilötoiminta lisää osallisuutta	13
6	Inkluusio	15
7	Tukihenkilötoiminnan erilaisia hankkeita ja projekteja	17
7.1	Best Buddies	17
7.2	ARVO – Kohti arvokasta erilaisuutta – projekti	18
7.3	Tukihenkilötoiminta Tuusulassa	18
7.3.1	Tukihenkilöprosessi Tuusulassa	20
8	Opinnäytetyön prosessia	21
9	Oppaan laatiminen	23
10	Arvio tuotoksesta	25
11	Pohdinta	27
	Liitteet	
	Liite 1. Tukihenkilötoiminta opas	

1 Johdanto

Vammaispoliittinen ajattelutapa on viimevuosina kehittynyt. Vammaispoliittiseen ohjelmaan on kirjattu Suomen vammaispoliittiset tavoitteet vuosille 2010- 2015. Vammaiset henkilöt nähdään yhdenvertaisina kansalaisina joilla on samat mahdollisuudet elää ja toimia yhteiskunnassa niin kuin muillakin. (Valvira 2011:6.) Vammaispoliittisen ohjelman mukaan tarvitaan toimenpiteitä sellaisissa asioissa jotka liittyvät itsenäisen elämän mahdollisuuksien yhdenvertaisuuteen, yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja osallistumiseen, rakennettuun ympäristöön, liikennepalveluihin, työhön, opiskeluun ja koulutukseen. Terveystuhoon, kuntoutukseen, sosiaaliturvaan, turvaan ja koskemattomuuteen, kulttuuriin sekä vapaa-aikaan.

Vammaispolitiikan haaste on siis turvata vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös käytännössä. Perusajatuksena ovat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys sekä heidän oikeutensa elää oman näköistä elämäänsä, saada arvostusta ja tulla ymmärretyksi omilla viestintätavoillaan, keinoillaan ja muodoillaan. Käytännössä tämä tarkoittaa vammaisten henkilöiden yhtäläisten mahdollisuuksien, yhteiskunnallisen osallisuuden ja esteiden poistamista itsenäisen elämän tieltä. Kaikessa päätöksen teossa on otettava huomioon osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen. (Kaski ym. 2012: 342.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta oppaan tekeminen Tuusulan vammaispalveluihin. Kansio sisältää tietoa tukihenkilötoiminnasta Tuusulassa, kehitysvammaisuudesta, tukihenkilötoiminnasta yleensä, sekä kaikki Tuusulassa käytössä olevat tukihenkilötoimintaan liittyvät ohjeistukset ja lomakkeet. Oppaan ensisijainen kohderyhmä on tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneet henkilöt. Tukihenkilötoimintaan mukaan tulevilla ihmisillä ei välttämättä ole ennestään tietoa tukihenkilötoiminnasta. Vaikka kehitysvammaisia näkee yhä enemmän, ei kaikilla siitäkään huolimatta ole tietoa mitä kehitysvammaisuus on. Näitä asioita haluan nostaa esille oppaassa ja sitä kautta tuoda toimintaa ja kehitysvammaisuutta tutummaksi lukijoille.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja taustaa

2.1 Työn tarkoitus

Tämän opinnäytetyön lähtökohdaksi on ollut havainto siitä, että aiempien tukihenkilötoimintaan liittyvistä projekteista ja hankkeista tuloksien pohjalta on huomattu, että kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnalla on mahdollista lisätä kehitysvammaisten osallisuutta ja inklusiota. Hankkeissa ja projekteissa on tullut ilmi, että tukihenkilö on lisännyt merkittävästi tuettavien elämänlaatua, ilman tukihenkilöä he eivät olisi lähteneet kotoaan. Tukihenkilöistä on jatkuvasti pulaa, ja monet kehitysvammaiset hyötyisivät omasta tukihenkilöstä.

*”Pyrkimyksemme liittyä omaan yhteisöömme
jää puolitiehen ilman riittävää tukea.
Tukihenkilö on usein parhain
ja huokein ratkaisu lisäämään
meidän vammaisten ihmisten elämänlaatua;*

*Vetoamme kuntiin ja järjestöihin,
jotta ne kouluttaisivat uusia tukihenkilöitä
ja tukisivat toiminnan jatkuvuutta kulukorvauksin.
Korvaukset ovat mitätön osa kuntien sosiaalibudjetteja
tukihenkilötoiminnan hyötyyn ja merkitykseen nähden.”*

*Me Itse ry,
vuosikokousjulkilausuma 2.-3.3.2001*

Tämän monimuotoisen (toiminnallisen) opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tehdä opas kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaan. Ammatillisessa kentässä toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen toiminnan järjestämiseen tai järjeistämiseen. Se voi käytännössä olla esimerkiksi ammatillinen ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdytysopas. (Vilka, Airaksinen 2003:9.)

Tämän työn kautta valmistuneella oppaalla oli tarkoitus toimia vammaispalveluissa työntekijöiden tukena heidän perehdyttäessään ja tutustuttaessaan uusia tukihenkilöitä toimintaan mukaan. Nyt valmistuva opas tulee toimimaan Tuusulan vammaispalveluissa tukihenkilötoiminta oppaan ensimmäisenä versiona. Tuusulassa on tarkoitus jatkaa oppaan työstämistä vielä työyhteisössä.

Suurimmalla osalla ihmisistä jotka ovat kiinnostuneita ja tulevat mukaan toimintaan ei ole ennestään tietoa tukihenkilötoiminnasta tai kehitysvammaisuudesta. Näin ollen opas joka perehdyttää aiheeseen olisi tervetullut apu vammaispalvelun työntekijöille.

Tukihenkilötoiminnasta kiinnostunut henkilö voisi rauhassa itsenäisesti lukea opasta ja perehtyä aiheeseen. Oppaasta saa tietoa siitä mitä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan ja minkälaisia toimintakyvyn rajoitteita kehitysvammaisilla voi olla. Oppaasta saa myös tietoa mitä tukihenkilötoiminta on, mitä tukihenkilöltä odotetaan, miten tukihenkilöprosessi etenee ja minkälaista tukihenkilötoiminta on Tuusulassa. Oppaassa on myös liitteenä kaikki Tuusulan vammaispalveluiden käytössä olevat tukihenkilötoimintaan liittyvät lomakkeet.

Vammaispalveluiden kautta järjestettävä tukihenkilötoiminta on tarkoitettu myös muille vammaisille kuin kehitysvammaisille. Kehitysvammaiset ovat kuitenkin suurin ryhmä, joille tukihenkilöä haetaan, sen vuoksi olen tässä työssäni keskittynyt tukihenkilötoimintaan kehitysvammaisten näkökulmasta lähtien.

2.2 Ajankohtaisuus

Vammaispolitiikassa ollaan siirtymässä vammaisten henkilöiden osallistumisen esteiden poistamiseen, asiakkaiden tarpeiden huomioon ottamiseen, omatoimisuuden vahvistamiseen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Vammaispolitiikan painopiste on vaikeavammaisen itsenäisen elämän tukemisessa. Myös vaikeasti kehitysvammaisille ihmisille tulisi tarjota heille sopivia palveluja lähiyhteisössä. Tämä edellyttää kuntien yleisten palvelujen kehittämistä sekä uusien asumisratkaisujen ja tukipalveluiden kehittämistä sekä riittävästi ammattitaitoisia työntekijöitä. Asiakkaan itsemääräämisen oikeuden kunnioittaminen, laadukkaat palvelut ja toimivat ihmissuhteet luovat myös kehitysvammaisille perustan hyvälle elämälle lähiyhteisössä. (Vammaispoliittinen ohjelma 2010: 29, Kaski, Manninen, Pihko: 2012: 342.)

Tuusulan kunnan vammaispalveluissa on havaittu miettimään asiaa ja yhtenä vaihtoehtona kehitysvammaisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tukemiseen olisi tukihenkilö. Tukihenkilö voi olla osallistumisen mahdollistaja sekä yksinäisyyden poistaja. tukihenkilön avulla osallistuminen yhteiskuntaan helpottuu. kehitysvammaisten osallistuminen yhteiskuntaan ei ole aina mahdollista ilman tukea.

2.3 Henkilökohtainen apu

Nykyisen vammaispalvelulain mukaan, henkilökohtainen apu on subjektiivinen oikeus, jonka tarkoituksena on vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella: päivittäisissä toimissa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on auttaa vaikeavammaista toteuttamaan omia valintojaan edellä mainituissa toimissa. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määrittellä avun sisältö ja toteutustapa. (vammaispalvelulaki). Lakitekstiä noudattamalla poistuvat melkein kaikki kehitysvammaiset pois tämän lain piiristä, monikaan kehitysvammaisen ei kykene määrittämään itse omia tarpeitaan eikä toimimaan avustajan työnantajana.

Tukihenkilö voidaan myöntää yksilöllisen harkinnan perusteella sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden tukemiseen tilanteissa, joissa henkilökohtaisen avun myöntökriteerit eivät täyty tai tukihenkilöjärjestelmä on muuten henkilökohtaista apua tarkoituksenmukaisempi tapa järjestää palvelu (ei työnantajavelvoitetta), eikä osallistuminen yhteiskuntaan ilman tukea ole mahdollista.

2.4 Vammaispalveluiden ja kehitysvammahuollot tehtävät

Vammaispalveluilla edistetään kuntalaisten hyvinvointia ja itsenäistä suoriutumista tilanteessa, jolloin alentuneen toimintakyvyn, sairauden tai vamman vuoksi kuntalainen tarvitsee erilaisia palveluja. Palveluilla edistetään asiakkaan omia voimavaroja. Vammaispalvelulain perusteella myönnettävien palvelujen ja etuuksien tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Kaikille vammaisille tarkoitettuja palveluja ja taloudellisia tukitoimia järjestetään määrärahojen mukaan. (Tuusulan kunta 2012)

Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä arvioi ja selvittää asiakkaan kokonaistilannetta ja järjestää sellaisia tukitoimia ja palveluita, jotka edistävät asiakkaan turvallisuutta, oma-toimisuutta ja kotona suoriutumista sekä auttaa sosiaalisten ongelmien selvittelyissä.

Palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin ja asiakkaan ja hänen lähiyhteisönsä kanssa laadittuun hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Vammaispalvelulain mukaisista pal-

velujen palvelutarpeen arvioinnista, päätöksistä, vammaispalvelun sosiaalityöstä ja palvelujen järjestämisestä vastaa vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. (Tuusulan kunta)

Vammaispalvelulain (380/1987) mukaisia palveluja annetaan henkilölle, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisen elämän toiminnoista. Lähtökohtana palvelujen myöntämiselle on vamman tai sairauden aiheuttama tarve. . (Väyrynen, Kärki, Heinonen, Kaisla, Metsävainio, (toim.) 2010: 45 – 46.)

Kehitysvammaisten erityishuoltolain (519/1977) mukaisia palveluja annetaan henkilöille, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Erityishuollon tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen suoriutumista päivittäisissä toiminnoissa ja sopeutumista yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito. (Väyrynen ym. 2010: 45- 46.)

Vammaispalvelujen tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja edellytyksiä elää sekä toimia muiden kanssa yhteisvertaisina yhteiskunnan jäsenenä. Tarkoituksena on myös ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. (Väyrynen, Kärki, Heinonen, Kaisla, Metsävainio, (toim.) 2010: 45 – 46.)

1.9.2009 voimaan tulleen vammaispalvelulain muutoksen myötä (981/2008) sekä vammaispalvelulaki että laki kehitysvammaisten erityishuollosta ovat molemmat toissijaisia yleislainsäädäntöön nähden. Vammaispalvelulain muutoksen yhteydessä lakiin tulleen uuden 4 §:n 1 momentin mukaan vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. (Väyrynen ym. 2010: 48.)

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetuille henkilöille järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palveluntarpeensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia. (Väyrynen, Kärki, Heinonen, Kaisla, Metsävainio, (toim.) 2010: 48.)

2.5 Tuusulan vammaispalvelut

Tuusulan kunnan vammaispalvelut vastaavat kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta. Tukihenkilötoiminta on vammaispalvelulain mukainen avohuollon määrärahasidonnainen tukimuoto. Tuusulan kunnan vammaispalveluissa kehittämisen kohteena on tukihenkilötoiminnan edistäminen. Tuusula näkee tukihenkilötoiminnan tärkeänä määrärahasidonnaisena tukitoimena vammaisille asiakkailleen. Nyt Tuusulassa on panostettu rekrytoimiseen uusien tukihenkilöiden saamiseksi ja mahdollisen tukihenkilöpankin perustamiseen.

Tuusulan vammaispalveluiden työntekijät pyysivät mukaan miettimään miten tukihenkilötoimintaa voisi kehittää. Tällä hetkellä Tuusulassa on vain neljä toimivaa tukiparia ja tähän kaivattaisiin selvää lisäystä. Tukihenkilöä jonottaa usea kehitysvammainen, joista kaikki hyötyisivät omasta tukihenkilöstä.

Tuusula on Keski-Uudenmaan talousalueella sijaitseva reilun 37 000 asukkaan kunta. Tuusulan vammaispalvelut ovat osa koti- ja laitoshoidon tulosityksikköä. Vammaispalveluissa työskentelee johtava sosiaalityöntekijä, 2 sosiaalityöntekijää, 2 kehitysvammaisten palveluohjaajaa, tilapäishoidonohjaaja sekä perhetyöntekijä.

3 Kehitysvammaisuus

Kehitysvamma tarkoittaa vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Se mitä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan ja minkälaisia kykyjä kehitysvammaisella henkilöllä arvelaan olevan, vaikuttaa keskeisesti siihen miten hänen palvelunsa järjestetään ja minkälainen kokonaisuus niiden tuottamiseksi luodaan. Mitä paremmin yhteiskunta on suunniteltu meille kaikille, sitä vähemmän kehitysvamma haittaa jokapäiväistä selviytymistä. Käsitteet luonnehtivat hyvin kehitysvammaisuuden monimuotoisuutta, mutta kehitysvammaisuuden olemuksen yleiskuvaajana niistä ei yksikään ole riittävä tai kaikkiin kehitysvammaisiin sovellettavissa. (Kaski ym. 2012: 150, Seppälä, Rajaniemi 2012, kehitysvammaisten tukiliitto)

Kehitysvamma rajoittaa vai osaa ihmisen toiminnoista. Kehitysvammapalveluja suunniteltaessa käsitysten ymmärtäminen on tärkeää, jotta kunkin käsityksen sisältämä vaihtoehto, sisältö osataan ottaa huomioon. Kaikkien tulee saada sellaista tukea, jolla voi löytää omat mahdollisuutensa. Samalla voidaan huolehtia elämän normaalisuuden periaatteen säilymisestä. (Kaski ym. 2012: 150, Seppälä, Rajaniemi 2012, kehitysvammaisten tukiliitto)

Kehitysvammaisuus on suhteellisen pysyvä tila, eikä sen poistaminen hoitotoimenpiteillä ole mahdollista. Kehitysvammaisten ihmisten käsitystä omista mahdollisuuksistaan ja vammaisuuden aiheuttamista rajoituksista voidaan kuitenkin vahvistaa ja tukea hänen elinympäristössään tarvitsemiaan valmiuksia. Hänen todellisuuskäsitystään voidaan monipuolistaa vaihtelevien kokemusten avulla ja siten parantaa hänen elämäntähtänsä. Puutteellinen kokemusmaailma haittaa toimintakyvyn kehittymistä joten vaihtelevien kokemusten saaminen on tärkeää kaikilla kehitystasoilla. Kehitysvammaisen ihmisen itsenäistä toimintaa ja oma-aloitteisuutta voidaan mahdollistaa muovamalla ympäristön olosuhteita. (Kaski ym. 2012: 173- 174.)

Suomessa voimassa olevan kehitysvammalain mukaan kehitysvammaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. (Kaski, Manninen, Pihko 2012: 15- 16)

3.1 AAIDD:n määritelmä

AAIDD:n (American Association of Intellectual and Developmental Disabilities) mukaan kehitysvammaisuutta luonnehtivat huomattavat rajoitukset sekä älyllisissä toiminnoissa että adaptiivisessa käyttäytymisessä ilmeten käsitteellisissä, sosiaalisissa ja käytännöllisissä taidoissa. Tämä vammaisuus on saanut alkunsa ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta. (Seppälä, Rajaniemi 2012.)

Älyllisten toimintojen käsitteellä määritelmässä tarkoitetaan henkilön yleistä henkistä suorituskykyä. Rajoitukset älyllisissä toiminnoissa ilmenevät kokonaiskapasiteetin eriasteisina vajavuuksilla. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilö ei voi käsitellä kovin suuria asiakokonaisuuksia samalla kertaa. Suuret puutteet kokonaiskapasiteetissa tarkoittavat sitä, että henkilö pystyy käsittelemään vain hyvin pienen määrän asioita samalla kertaa. Rajoitukset saattavat myös ilmetä älyllisen työskentelyn hitautena ja vaivalloisuutena. (Seppälä, Rajaniemi 2012.)

Adaptiivisella käyttäytymisellä tarkoitetaan niitä käsitteitä, sosiaalisista, ja käytännöllisistä taidoista, joita ihmiset tarvitsevat selviytyäkseen jokapäiväisessä elämässä. Käsitteellisiä taitoja ovat esimerkiksi lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, rahan ymmärtäminen sekä aikakäsitteen hallinta. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä muodostaa ja ylläpitää ihmissuhteita, kykyä käyttäytyä tilanteen vaatimalla tavalla, vastuullisuutta, lakien ja normien noudattamista ja omasta turvallisuudesta huolehtimista. Käytännölliset taidot ovat niitä toiminnallisia taitoja jotka liittyvät esimerkiksi omasta hygieniasta huolehtimiseen, kotona asumiseen, liikkumiseen, työntekoon sekä vapaa-aikaan. (Seppälä, Rajaniemi)

3.2 WHO:n määritelmä

Maailman terveysjärjestö WHO:n tautiluokituksen, ICD-10:n mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen kapasiteetin kehitys on estynyt tai vaillinainen. Puutteellisesti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä kehittyvät taidot eli yleiseen henkiseen suorituskykyyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot. Henkilöllä voi olla pelkästään älyllinen kehitysvammaisuus tai siihen voi liittyä mikä tahansa fyysinen tai psyykinen vamma (Kaski, Manninen, Pihko 2012: 16)

3.3 Kehitysvammaisuuden luokittelu

Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan älyllinen kehitysvammaisuus voidaan jakaa neljään eri vaikeusasteeseen.

Lievä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa, Lapsi saattaa kyetä opiskelemaan normaalissa luokassa tukitoimien avulla, mutta tarvitsee yleensä erityisopetusta. Hän on omatoiminen henkilökohtaisissa toiminnoissaan ja pystyy aikuisena asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna. Hänellä on mahdollisuudet työskennellä ja pitää yllä hyviä sosiaalisia suhteita. Vaikka hän on monilla osa-alueilla hyvinkin itsenäinen ja omatoiminen tarvitsee hän kuitenkin usein tukea raha-asoiden hoitamiseen, hankkiessaan palveluita ja kyetäkseen asioimaan. Ilman tukea hän olisi helposti johdateltavissa sen vuoksi vaarassa joutua hyväksikäytetyksi. (Kaski ym. 2012: 19.)

Keskiasteinen älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa merkittäviä viiveitä lapsen kehityksessä, kouluiässä lapset tarvitsevat erityisopetusta. Useimmat kykenevät saavuttamaan riittävän kommunikaatiokyvyn ja selviämään itsenäisesti tai melko itsenäisesti henkilökohtaisista päivittäisistä toiminnoistaan. Aikuisena he tarvitsevat vaihtelevasti tukea asumiseen, yhteiskunnassa elämiseen ja työskentelyyn. useimmat pystyvät työskentelemään ohjatusti tavallisella työpaikalla tai työkeskuksissa ja kulkemaan työmatkat itsenäisesti. (Kaski ym. 2012: 19.)

Vaikea älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa henkilölle pysyvän tuen ja ohjauksen tarpeen niin koulussa, asumisessa kuin työtehtävissäkin. Henkilö voi pitkällä ja vaativalla kuntoutuksella kehittyä melko itsenäiseksi henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissaan, mutta on kuitenkin riippuvainen toisista ihmisistä. (Kaski ym. 2012: 20,21.)

Syvä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa henkilölle täyden riippuvuuden muista ihmisistä ja jatkuvan hoivan tarpeen. Henkilöllä on vakavia puutteita kyvyssä huolehtia henkilökohtaisista toiminnoistaan sekä liikkumisessa ja kommunikaatiossa. Hänen opettamisessaan tähdätään arjen elämäntilanteiden hahmottamiseen sekä liikunnallisten ja kommunikaation kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Hän voi oppia joitakin yksinkertaisia taitoja kuten syömään itsenäisesti. Asumismuodokseen hän tarvitsee ympärivuorokautisen asumisen. (Kaski ym. 2012: 21.)

4 Tukihenkilötoiminta

Vammaispoliittisen yleistavoitteen toteutumiseksi, vammaisen henkilön elämän normalisointia eli mahdollisuutta elää normaalia elämää muiden kanssa parantavat hänen tarpeisiinsa ja asioihinsa erikoistuneet palvelut, ne tukevat sitä, että hänellä on mahdollisuus elää niin normaalia elämää kuin hänen vammansa sallii. (Kaski ym. 2012: 151.)

Tukihenkilötoiminta on perinteinen ja laajasti käytetty vapaaehtoistoiminnan muoto. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan kanssaihmissen ja elinympäristöjen hyväksi tehtävää työtä joka lähtee ihmisten vapaasta halusta. (Korhonen 2005:7). Sitä tehdään yleensä palkatta tai pienellä korvauksella.

Tukihenkilötoiminta eroaa muusta vapaaehtoistoiminnasta, se on yksilöllisempää kuin muu vapaaehtoistoiminta ja sitä leimaa muuta vapaaehtoistoimintaa enemmän arkielämä ja sitoutuminen. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on luoda sellaista toimintaa, jolla vaikutetaan vaikeassa tilanteessa olevan henkilön elämäntilanteen korjaamiseen. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tuettavan hyvinvoinnin edistäminen, tehtävänä on auttaa ihmisiä rakentamaan ja vahvistamaan omaa, usein puutteellista tai hajonnutta sosiaalista verkostoaan yhdessä tukihenkilön kanssa. (Lehtinen 1997:50- 51.)

Tukihenkilötoiminnalla voidaan merkittävästi lieventää perheiden hoitotaakkaa ja siihen liittyvää rasitusta ja väsymystä. Tukihenkilötoiminnalla voidaan helpottaa perheiden painetta selvitä elämästään paljon tukea tarvitsevan ihmisen rinnalla. Tukihenkilön ei koskaan tarkoitus korvata ammattityöntekijöitä eikä hänen toimintansa odoteta olevan ammattimaista. (Nyman 1996:20.)

Tukihenkilötoiminta on tavoitteellista toimintaa jossa eri osapuolet yhdessä sopivat, mihin asiaan sen kautta haetaan muutosta ja minkälaisin keinoin. Tukihenkilötoiminnan tulee toteutua tuettavan ja tukihenkilön ehdoilla, jolloin lähtökohtana on vapaaehtoinen ja tasavertainen tukisuhde. (Lehtinen 1997:51; Nyman 1996: 20.)

Tukihenkilötoiminnassa on siis olennaista mahdollisimman tasavertainen rinnalla kulminen, josta saattaa kehittyä kaveruus- tai ystävyysuhde. Tukisuhde ei ole hoito- tai asiantuntija suhde, eikä tukihenkilö myöskään ole poika- tai tyttöystävä. Ihanteellinen tukisuhde on rehellinen, luottamuksellinen ja vastavuoroinen suhde, jossa molemmat

osapuolet saavat toisiltaan jotain. (kehitysvammaisten tukiliitto 2008.) Tukisuhteessa toteutuvat läsnäolo ja kohtaaminen turvallisesti ja suunnitelmallisesti. (Syrjänen 2005: 20.)Tärkein edellytys tukihenkilönä viihtymiseen ja jaksamiseen on, että tukihenkilö kokee toiminnan antavan hänelle jotain merkityksellistä. (Korhonen 2005:64).

Tukihenkilötoiminnan tunnuspiirteitä ja periaatteita ovat vapaaehtoisuuden lisäksi tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus, luotettavuus, ei-ammattillisuus, sitoutuminen toimintaan ja vaitiolovelvollisuus. Tukihenkilön on oikeus saada toiminnasta iloa ja jaksamista. Vaikka tukihenkilötoiminta on vapaaehtoista, on se myös sitovaa. Tukihenkilön tulee pitää kiinni sovituista asioista sekä pitää kehitysvammaiselle antamansa lupaukset. Tukihenkilöllä on oikeus sitoutua tukihenkilötoimintaan itselleen sopivaksi ajaksi ja muistaa, että tukisuhteen voi lopettaa, tuntematta siitä syyllisyyttä.(Kehitysvammaisten tukiliitto 2008.)

5 Osallisuus

Osallisuudella tarkoitetaan osallistumisen mahdollisuutta. Kaikille ihmisille tulee taata oikeus osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuteen omassa elämässään. Vammaisten oikeuksien julistuksen 19 artiklan mukaan kaikilla ihmisillä yhdenvertainen oikeus elää yhteisössä jossa heillä on kaikkien kanssa samanlaiset valinnanmahdollisuudet. Ihminen on sosiaalinen olento, joka kaipaa ympärilleen muita ihmisiä. Kaikilla on tarve kuulua johonkin. Kehitysvammaisilla ihmisillä on samat ihmisoikeudet kuin muillakin ihmisillä. (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2009:45.)

Kehitysvammaisilla ihmisillä on erilaisuuksistaan huolimatta samat tarpeet ja tunteet kuin muillakin ihmisillä ja he ovat kuitenkin enemmän tavallisia kuin poikkeavia ihmisiä. He haluavat elää ja osallistua yhteiskunnassa kukin omien kykyjensä mukaan. Toisilla se tarkoittaa vierestä katsomista, toisilla täysipainoisesti työtä tehden ja vastuuta kantaa. Heillä on samanlainen tarve kuin muillakin tuntea olevansa jotakin, heille on yhtä tärkeää se, että heistä välitetään ja heidät huomioidaan. Näistä kaikista muodostuu identiteetti ja tunne omasta arvosta. Suurimpana esteenä kehitysvammaisille osallistumiselle pidetään ympäristön asennetta. Kehitysvammaisen mahdollisuus tasavertaiseen ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen edellyttää yhteiskunnan ja ympäristön fyysisten ja asenteellisten esteiden poistamista. Näiden esteiden poistuttua, väistyy niiden mukana kehitysvammaisuuden vaikutus keskeisenä ihmistä määrittelevänä tekijänä. (Kuparinen 2005:21.)

Tavallisesti ihmisen normaaliin elämään kuuluu erilaisia tarpeita ja jos hän onnistuu niiden tyydyttämisessä, hän on ihanteellisessa tapauksessa tasapainossa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Näitä voidaan myös pitää kehitysvammaisen ihmisen elämän normalisoinnin tavoitteena. Normalisointia tavoitellessa ei aina tiedetä, millaisia kehitysvammaisen ihmisen subjektiiviset tarpeet ovat ja mitä ehtoja hän haluaisi itse elinympäristölleen asettaa. Hänen kykynsä ilmaista omat tunteensa ja tavoitteensa ovat usein enemmän tai vähemmän puutteelliset. Kehitysvammaisia ihmisiä pidetään edelleenkin yhtenäisenä ihmisryhmänä ja heidän kaikkien oletetaan toimivan esimerkiksi samoin kuin lievästi kehitysvammaisten. Kehitysvammaisen ihmisen haluaa mahdollisimman normaalin elinympäristön ja hänen tarpeensa on olla samanlainen kuin muut. (Kaski ym. 2012:340.)

Sosiaalipedagogiikka on toimintatiede joka on suuntautunut sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Sosiaalipedagogiikassa keskeisenä ajatuksena on asiakkaan itseapuun auttaminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Tukihenkilötoiminta on ihmisten auttamista, omien valintojen mahdollistamista sekä avustamista integroitumaan yhteiskuntaan. Sosiaalipedagoginen toiminta perustuu aina ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja siihen että ihmiset osallistuvat itse kaikkiin toimintaprosessin vaiheisiin. (Hämäläinen, Kurki 1997: 18- 19, 49.)

5.1 Tukihenkilötoiminta osallistumisen tukena

Tukihenkilö mahdollistaa kehitysvammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden ja liittymisen lähiyhteisöön sekä harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon. Lisäksi tukihenkilö vähentää yksinäisyyttä ja lieventää osallistumista vaikeuttavia haasteita. Kehitysvammaisten ihmisten haasteita itsenäiseen osallistumiseen vapaa-ajalla saattavat vaikeuttaa liikkuminen, rahan käyttö ja tiedon hankinta. Myös rohkeuden puute saattaa olla haasteena. Tukihenkilön avulla lisääntyy kehitysvammaisen henkilön mahdollisuus osallistua toimintoihin, joihin he eivät itsenäisesti pystyisi. Tukihenkilön rooli voi olla myös innostaja, jonka avulla tuettava osallistuu kodin ulkopuolisiin toimintoihin. (Hagman,

Tukihenkilötoiminta mahdollistaa kehitysvammaisten osallistumisen normaaliin elämään, se voi antaa mahdollisuuden harrastamiseen, kulttuuriin mihin kukin tukihenkilöä tarvitsee. Myös kehitysvammaisilla asuvat he sitten lapsuudenkodissa tai asumisyksiköissä tulee olla mahdollisuus kodinulkopuoliseen toimintaan muiden kuin omien perheen jäsentensä kanssa. Tukihenkilötoiminta antaa kehitysvammaiselle mahdollisuuden omiin valintoihin.

Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on antaa tuettavalle varhaista tukea erilaisissa elämäntilanteissa. Tukisuhteessa tuettava saa psykososiaalista tukea ja konkreettista arjen apua. (Syrjänen 2005:20.) Tukisuhteen aikana kehitysvammaisen henkilön monet adaptiiviset taidot kuten kommunikaatio, sosiaaliset taidot sekä yhteisöissä toiminen kehittyvät ja paranevat. Näiden ansiosta kehitysvammaisella henkilöllä on paremmat mahdollisuudet luoda uusia ystävyssuhteita. (Nyman 1996: 8, 22.)

Tukihenkilötoiminta vahvistaa kehitysvammaisen osallistumista normaaliyhteisönsä elämään ja sitä kautta kasvaa hänen mahdollisuutensa elää samanlaista elämää kuin samanikäiset kansalaiset yleensä. Normaaliuden, osallisuuden ja itsemääräämisen toteutuminen tekevät elämästä merkityksellisemmän ja parantavat elämänlaatua. (Nyman 1996:12,14,27.)

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on noussut yhä tärkeämmäksi osaksi sosiaalista palvelujärjestelmää. Tukihenkilötoiminnalla on tavoitteena tukea elämänhallintaa ja parantaa kehitysvammaisen henkilön elämänlaatua. Tukihenkilötoiminta nähdään varteenotettavana vaihtoehtona kehitysvammaisen henkilön tukimuotona. (Nyman 1996: 9.)

Kiinnittyminen yhteiskuntaan osallisuus ja osallistuminen edellyttävät riittävän yhteiskunnallisen identiteetin ja subjektiivisen kehittymistä, sitä että yksilö luo henkilökohtaisen suhteen siihen yhteiskuntaan, jonka jäsen hän on. (Hämäläinen 1999: 79). Kehitysvammaisen ihmisen voimavarat ovat kuitenkin rajalliset eivätkä yksinään riitä integroidussa ympäristössä elämiseen, eikä hän kykene itse vaikuttamaan tarpeeksi jokapäiväiseen elämään. Kun ajatellaan kehitysvammaisten hyvinvointia ja onnellisuutta sekä harkitaan, minkälaisia palveluja heille järjestetään. Tulisi ottaa huomioon itseluottamuksen kasvu, pysyvien ihmissuhteiden ylläpito sekä hyväksytyksi tuleminen. (Kaski ym. 2012: 340.)

Normalisaation toteutumiseksi tarvitaan integraation lisäksi inklusiota, Inklusion toteutuminen edellyttää vammaisuuden hyväksymistä, riittävää tietoa yhdessä elämisen pohjaksi ja toimivia ihmissuhteita. Kehitysvammaisten tukitoimien keskeisiä periaatteita ovat siis normalisointi, integraatio ja inklusio. Normalisointi on tavoite ja integrointi ja inklusio tukevat sitä. (Kaski ym. 2012:152.) Inklusio on normalisaation ja integraation mallin jälkeen uusin ideologia vammaisten ihmisten tasa-arvoiseksi saattamisessa yhteiskunnassa. (Murto 2001: 39).

6 Inkluisio

Inklusiivinen käsite ”inclusive education” tuli tunnetuksi Unescon Salamancan julistuksesta vuonna 1994. Silloin YK:n vammaisten vuosikymmenen ohjelmissa käytetty sana ”integraatio” vaihdettiin käsitteeksi ”inkluisio”. Inklusion käsite ei syntynyt aivan tyhjästä, sillä se oli jo yleistynyt joidenkin järjestöjen piirissä parin kolmen vuoden ajan. Ottamalla käyttöön kokonaan uusi sana haluttiin painottaa täysin uutta ajattelutapaa, joka liittyi YK:n ja Unescon vammaispoliittisiin ohjelmiin. Tuon ajattelutavan mukaan yhteiskunnan tuli olla avoin kaikille vammaisille henkilöille vammasta riippumatta. Uuden näkemyksen mukaan henkilön tarvitsema apu tuotiin sinne missä hän sitä tarvitsi, eikä rajoituksia tarvittu lainkaan. Inklusion periaate ilmaistiin ensimmäisen kerran YK:n vammaisten vuoden 1981 tunnuksessa ” Full participation and equality” (Täysi osallistuminen ja tasa-arvo). Se merkitsi kaikille tasa-arvoista yhteiskuntaa. Kun inklusion käsitettä käytettiin ensimmäisiä kertoja 1990-luvun alussa, sillä tarkoitettiin myös vaikeasti ja syvästi kehitysvammaisten ihmisten hyväksymistä normaaliin yhteiskuntaan. (Saloviita 2012: 2.)

Inkluisio kuvaa jonkun joukon sisällymistä toiseen joukkoon. Inklusion voidaan sanoa olevan mukana olemista. Inkluisio ajattelun mukaan erityistä tukea tarvitsevat ihmiset ovat syntymästään lähtien osa normaaliyhteisöä. Heitä ei tule segregoida eli erottaa missään vaiheessa, kaikki ihmiset ovat samanarvoisia yhteiskunnan jäseniä ja kaikki palvelut ovat siten kaikkia varten. Ilman erityisehtoja jokainen on osa yhteisöä ja mukana joukossa omana itsenään, omin edellytyksin. Ihmisten erilaisuus on arvo sinänsä ja koska me kaikki olemme erilaisia, meidän kuuluu oppia elämään yhdessä ja arvostamaan erilaisuuttamme. Joukkoon kuulumista ei tarvitse ansaita, se on perusoikeus ja kuuluu ihmiselle syntymän kautta. (Kehitysvammaliiton julkaisu n.d.)

Inkluisio on ihmisen koko elämänsä kattava ajattelutapa, joka pohjautuu elämäntapaajatteluun, ihmisen tulisi voida koko elämänsä ajan tuntee olevansa tasa-arvoinen ja täysivaltainen lähiyhteisön ja yhteiskunnan jäsen. (Naukkari, Saloviita; Murto 2001: 199).

Inkluusiossa ei erotella ihmisryhmiä, vaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja omia yksilöitä. Vammaisten ihmisten elämä on kaikkein normaaleinta kun hän toimii ja elää vammaisena yhdessä muiden kanssa. (Murto 2001. 41.) Eläminen yhteiskunnassa ei yksinään riitä takaamaan kehitysvammaiselle hyvää elämää, vaan tarvitaan varsinaista inklusiota, joka on mahdollista vain vammaisuuden hyväksymisen, tiedon ja toimivien ihmissuhteiden avulla. (Kaski ym. 2012: 148).

Inklusion tavoitteena on ihmisoikeuksien edistäminen, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Inklusivinen toiminta on osa laajaa syrjinnän ja syrjäytymisen vähentämisen toimintaa, jonka avulla luodaan suvaitsevaisuutta. (Väyrynen 2001: 15,19.)

7 Tukihenkilötoiminnan erilaisia hankkeita ja projekteja

Tutustuessani aikaisempiin tukihenkilötoimintaan liittyviin hankkeisiin ja projekteihin vahvistui käsitys siitä minkälainen merkitys tukihenkilöllä voi olla kehitysvammaiselle.

Tukihenkilötoimintaa järjestetään monin eri tavoin. Yksi vaihtoehto kuntien ja kaupunkien järjestämä tukihenkilötoiminta. Muita järjestämistapoja ovat erilaiset projektit ja hankkeet. seuraavissa kappaleissa esittelen lyhyesti Tuusulan kunnan tukihenkilötoimintamallia ja prosessia. Esittelen myös kaksi erilaista projektia. Toinen on Kehitysvammaisten tukiliiton Best buddies projekti ja toinen Pohjois-karjalan Kehitysvammaisten tukipiirin ARVO kohti arvokasta erilaisuutta projekti. Näin lukijalle hahmottuu tukihenkilötoiminnan toteuttamisen erilaiset mahdollisuudet.

7.1 Best Buddies

Best Buddies projekti liittyy vuosina 2007 – 2010 raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaan kaveri kampanjaan. Kampanjan tarkoituksena on karsia ja ehkäistä kehitysvammaisuuden liittyviä ennakkoluuloja, pelkoja, tiedonpuutetta ja stereotyyppisiä käsityksiä positiivisen toiminnan ja tiedotuksen kautta. (kehitysvammaisten tukiliitto: 2)

Päätavoitteena Best Buddies projektissa on ollut löytää keinoja kehitysvammaisten ja vammattomien nuorten luonnolliselle kohtaamiselle ja luoda kehitysvammaisten tukiliiton toimintaan uudenlaisia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Tavoitteena on ollut myös saada aikaan yhteiskunnallista asennemuutosta ja inklusiota eli kaikille avoimen osallistumisen lisäämistä. (kehitysvammaisten tukiliitto: 4.)

Kaveritoimintamallissa yhdistetään kehitysvammaisen ja vammauton ihminen kaveripariksi. kavereiksi etsitään ihmisiä, joilla on samanlaisia vapaa-aikaan liittyviä kiinnostuksen kohteita, he asuvat lähellä toisiaan, ovat suunnilleen samanikäisiä ja samaa sukupuolta. Esimerkilliseksi tämän Best Buddies kaveritoimintamallin tekee se, että se tukee vahvasti ihmisten tasa-arvoisuutta: toiminnassa ihmiset ovat tasavertaisia ja näin ollen kenellekään ei esimerkiksi makseta kaverina toimimisesta palkkaa. (kehitysvammaisten tukiliitto: 2.)

Projektin myötä kehitysvammaisten osallisuus lisääntyi. Kaveritoimintaan osallistuneet ovat kertoneet, että viettivät aikaa kaverin kanssa monin eri tavoin. Yhdessä oli käyty niin kirjastoissa, teattereissa kuin jääkiekko-otteluissa. muita mukavia tapoja tavata kaveria olivat esimerkiksi ostoksilla käyminen sekä kahvilassa ja ravintolassa tapaaminen. (Oulasvirta 2011:24.)

7.2 ARVO – Kohti arvokasta erilaisuutta – projekti

Arvo-projektissa tavoitteena oli rakentaa tukihenkilöverkostoa palkkatuella työllistämisen, opiskelijoiden harjoittelun ja vapaaehtoisuuteen perustuvan tukihenkilötoiminnan kehittämisen kautta. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on kohentaa kehitysvammaisen ihmisen elämänlaatua tukemalla häntä osallistumaan vapaa-ajan viettoon ja harrastustoimintaan. . (Arresto, Hagman n.d: 4- 5.)

Arvo-projektissa tehdyn kartoituksen mukaan vapaa-ajalleen tukihenkilöä tahtovien ja tarvitsevien kehitysvammaisten määrä on suuri. Uudeksi toimivaksi keinoksi tukihenkilöiden löytymiseen osoittautui palkkatuella työllistäminen. On ollut uutta, että tukihenkilöt ovat työsuhteessa yhdistykseen, sillä yleensä tukihenkilötoiminta on vapaaehtoista ja palkatonta. (Arresto, Hagman n.d. 4-5.)

Kaikki kehitysvammaisten tukiyhdistykset jotka osallistuivat projektiin, koulutettiin palkkatuella työllistämisen eri vaiheisiin. Koulutuksen jälkeen yhdistykset saivat vapaaehtoisesti päättää lähtevätkö he mukaan kokeilemaan työllistämistä keinona tukihenkilöiden löytymiseen. Kahdeksasta yhdistyksestä kuusi innostui lähtemään toimintaan mukaan. (Arresto, Hagman n.d. 4-5.)

Tukihenkilökokemukset sekä palkkatuella että oppilaitosyhteistyössä olivat hyvin onnistuneet, projektin aikana saatiin 128 kehitysvammaiselle henkilölle tukihenkilö. (Arresto, Hagman n.d. 4- 5.)

7.3 Tukihenkilötoiminta Tuusulassa

Tukihenkilötoiminta on vammaispalvelulain mukainen avohuollon määrärahasidonnainen tukitoimi. Toiminnan tavoitteena on tukea ja auttaa vaikeasti vammaisten, pitkäaikaissairaiden sekä kehitysvammaisten henkilöiden osallistumista vapaa-ajan viettoon,

harrastuksiin sekä vahvistaa tuettavan itsenäistä selviytymistä arjen eri tilanteissa. Tukihenkilötoiminta perustuu palvelutarpeen arviointiin/palvelusuunnitelmaan. Tukihenkilöpäättökseen ja sopimuksen tekee vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. Tukihenkilösuunnitelma tehdään yhdessä tuettavan ja hänen perheensä, huoltajan tai edunvalvojan kanssa. (Tuusulan kunta.)

Tukihenkilöiksi haetaan tavallisia, luotettavia aikuisia (yli18v.), joilla on elämä ja ihmisuhteet kunnossa. Tukihenkilön soveltuvuusarviointi perustuu vammaispalvelujen sosiaalityöntekijän tekemään haastatteluun. Alle 18-vuotiaan lapsen tai nuoren tukihenkilöksi valitun henkilön tulee esittää rikosrekisteriote vammaispalveluihin. Tehtävään valittu tilaa itse rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta. (Tuusulan kunta.)

Tukihenkilö perehdytetään tehtävään ja hänelle tarjotaan mahdollisuus osallistua tukihenkilökurssille. Jokaisesta tukisuhteesta laaditaan erillinen tukisuunnitelma yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Tukihenkilöä sitoo salassapito- ja vaitiolovelvollisuus tuettavaa ja hänen perhettään koskevissa asioissa. Tuettavan vanhemmat, huoltajat tai edunvalvoja allekirjoittaa kuljetusluvan, jotta tukihenkilöllä on mahdollisuus kuljettaa tuettavaa omalla autollaan. Tukihenkilö raportoi tapaamisista säännöllisesti sosiaalityöntekijälle ja laskuttaa tehdyistä työtunneista. (Tuusulan kunta.)

Tukihenkilö tapaa tuettavaa sovitusti yleensä kerran viikossa muutaman tunnin kerrallaan. Tuntimäärä on keskimäärin 10 – 15 tuntia kuukaudessa.

Tukihenkilö palkataan kuntaan tuntityösuhteeseen, josta tehdään työsopimus, yleensä vuodeksi kerrallaan. Tukihenkilön palkkio koostuu tuntikorvauksesta sekä kulu- ja matkakorvauksesta. Tuntikorvaus on saajalleen veronalaista tuloa josta pidätetään vero verokortin mukaan. Vammaispalveluissa tukihenkilöpalkkiona maksettava tuntikorvaus on 6,85€/tunti, sekä muut toiminnasta aiheutuvat harkinnanvaraiset kulut (Esim. pääsyliput, kahvilassa käynti). Lisäksi korvataan mahdollisia matkakuluja, joka on 0,20€ ajo-kilometriltä. (Tuusulan kunta.)

7.3.1 Tukihenkilöprosessi Tuusulassa

Tuusulassa on kunnan internet sivuilla jatkuva haku vammaispalvelun tukihenkilöistä. Ensimmäinen yhteyden otto tapahtuu palvelukoordinaattorin kautta, joka ilmoittaa sosiaalityöntekijöille mahdollisesta uudesta tukihenkilöstä.

Tämän jälkeen tukihenkilöksi haluavan kanssa järjestetään haastattelutilanne, jossa ovat yleensä läsnä palvelukoordinaattori ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. haastattelun pohjana käytetään haastattelulomaketta. Kun tukihenkilöksi pyrkivä on haastateltu ja todettu päteväksi, mietitään yhdessä tarvitseeko tuleva tukihenkilö koulutusta ennen aloittamistaan.

Kun ollaan siinä vaiheessa, että tukihenkilö on valmis aloittamaan niin, sosiaalityöntekijät yhdessä vammaispalveluiden muiden työntekijöiden kanssa arvioivat aina tapauskohtaisesti minkälainen tuettava kenellekin sopii. Aina pyritään huomioimaan tukihenkilön ja tuettavan toiveet.

Seuraavana vaiheena on aloituspalaveri jossa tukihenkilö ja tuettava tapaavat toisensa sosiaalityöntekijän kanssa. Tehdään tukihenkilösopimus jossa kaikki osapuolet ovat paikalla. Tukihenkilösopimukseen kirjataan mitkä ovat tämän tukisuhteen tavoitteet ja minkä ajan sopimus on voimassa. samalla kerralla on hyvä myös täyttää muita mahdollisia lomakkeita.

8 Opinnäytetyön prosessia

Tutustuin aiheeseen aloittaessani työharjoittelun Tuusulan vammaispalveluissa tammi-kuussa 2012. Olimme jo ennen harjoittelun alkua keskustelleet mahdollisuudestani tutustua tukihenkilötoimintaan ja yhdessä heidän kanssaan miettiä miten sitä voisi kehittää. Samalla olimme käyneet myös keskustelua siitä, että voisin tehdä aiheesta opinnäytetyön. Näin tämä opinnäytetyö prosessi lähti käyntiin.

Tukihenkilötoiminnan kehittäminen on ollut Tuusulassa suunnitelmissa jo pitkään, Vammaispalveluiden tuloksikössä on tukihenkilötoiminnan kehittäminen kirjattu yhdeksi kehittämisen kohteeksi. Vammaispalveluista on määritelty henkilöt joiden vastuulla kehittämistyö on, mutta siellä ei ole ollut resursseja hankkeen käynnistämiseen.

Aloittaessani harjoittelun hanketta lähdettiin viemään eteenpäin. Ensimmäisenä askeleena tukihenkilötoiminnan kehittämiseen oltiin yhteydessä kunnan lastensuojelun palvelukoordinaattoriin, jonka vastuulla on järjestää lastensuojelun tukihenkilötoiminta. Seuraavana oli vuorossa yhteispalaveri jossa käytiin läpi miten lastensuojelussa tukihenkilötoiminta on järjestetty. Sieltä saimme paljon ideoita ja erilaisia lomakkeita joita heillä on käytössä. Sovittiin, että jatkossa tiivistetään yhteistyötä.

Yhteistyötä lastensuojelun kanssa jatkettiin niin, että päätettiin yhdessä käydä läheisellä ammattioppilaitoksella kertomassa tukihenkilötoiminnasta. Päätettiin myös, että pidetään avoin info tilaisuus kunnan kirjaston tiloissa, jossa kerrottiin sekä lastensuojelun että vammaispalvelun tukihenkilötoiminnasta. Info tilaisuus pidettiin maaliskuun lopulla ja tilaisuuteen saapui kuusi henkilöä kuulemaan lisää toiminnoista. Osa paikalle saapuneista oli riittävän kiinnostunut tukihenkilötoiminnasta ja muitakin halukkaita oli tiedossa, niin päädyttiin yhteistyössä lastensuojelun kanssa järjestämään tukihenkilökoulutus. Kouluttajaksi tähän valittiin Ehjä ry (Erityishuoltojärjestöjen liitto), koska lastensuojelun palvelukoordinaattori oli aiemminkin tehnyt yhteistyötä heidän kanssaan.

Tässä vaiheessa olin jo itse kiinnostunut aiheesta ja aloin pohtimaan opinnäytetyöni sisältöä. Halusin perehtyä aiheeseen syvemmin ja osallistuin tähän tukihenkilökoulutukseen. Koulutuksen kautta ajattelin saavani itselleni enemmän tietoa tukihenkilötoiminnasta. Koulutuksesta sain hyvin perustietoa tukihenkilötoiminnasta, mutta koulutus painottui kuitenkin liikaa lastensuojelun puolelle. Koulutuksen pitäneellä kouluttajalla ei ollut tietoa vammaisten/ kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta. Yhdellä koulutus-

kerralla vammaispalveluiden sosiaalityöntekijä kävi kertomassa vammaispalveluiden tukihenkilötoiminnasta sekä hieman kehitysvammaisuudesta.

Tukihenkilöiden koulutuksessa tuli ilmi ettei monellakaan tukihenkilötoiminnasta kiinnostuneella ollut tietoa vammaispalveluiden tukihenkilötoiminnasta tai kehitysvammaisuudesta. Pääsin harjoitteluni aikana mukaan seuraamaan uuden tukihenkilön haastattelutilannetta ja tässäkin tilanteessa tukihenkilöksi pyrkivällä ei ollut tietoa siitä mitä vammaispalveluiden sekä kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on.

Syksyllä 2012 kun opinnäytetyö seminaarit alkoivat ja harjoitteluni jatkui, niin kävimme keskustelua siitä mikä olisi panokseni tukihenkilötoiminnan kehittämässä. Tukihenkilötoiminnan kehittäminen oli aivan alkutekijöissään eikä vammaispalveluissa ollut vielä tarkkaa suunnitelmaa siitä mitä ja miten tukihenkilötoimintaa kehitetään. Asiaa ja aihetta itsenäisesti pohdittuani ehdotin heille, että tekisin vammaispalveluille oppaan tukihenkilötoiminnasta. Kansion olisi tarkoitus toimia tietopakettina uusille tukihenkilöille, sekä toimia apuna perehdytettäessä uusia tukihenkilöitä mukaan toimintaan. Oppaan tekemisen päätöksenä toimi huomio siitä, että kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta oli vaikeaa löytää tietoa.

Opinnäytetyöni on hakenut muotoansa kokoajan. Työn rajaaminen tuntui hankalalta, koska kehittämisen tarpeita aiheen tiimoilta olisi ollut useampiakin. Lopullisen muotonsa opas löysi vasta tammikuun lopulla 2013. Oppaan tekeminen tässä muodossaan sai lopullisen vahvistuksen helmikuussa 2013, kun kävin Tuusulassa tapaamassa vammaispalvelun sosiaalityöntekijöitä.

Alkaessani tekemään opinnäytetyötäni perehdyin aiheeseen etsimällä ja tutustumalla aiheesta kirjoitettuihin erilaisiin lähteisiin sekä aloin keräämään aineistoa aiheesta. Tässä vaiheessa huomasin kuinka vaikeaa aiheesta oli löytää tietoa. Lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta löysin montakin erilaista kirjaa, mutta kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta ei löytynyt montaa kirjaa. Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta löytyi tietoa erilaisten projektien kautta. Kaikissa näissä oli periaatteena vapaaehtoisuus ja palkattomuus. Tämänkaltainen toiminta on erilaista kuin kunnan järjestämä tukihenkilötoiminta, sillä siinä tukihenkilölle maksetaan palkkiota. Näiden lähteiden pohjalta lähdin rakentamaan itselleni kuvaa siitä mitä tukihenkilötoiminta on.

9 Oppaan laatiminen

Oppaan tarkoituksena on auttaa lukijaa tietämään, tekemään ja oppimaan uutta. Oppaan tekemisessä lähtökohtana ovat lukijan tarpeet. (Rentola 2006: 92.) On myös tärkeää miettiä kenelle ja miksi tämä opas tehdään. Rentolan mukaan pitää ottaa lukija kirjoittamisen kohteeksi ja pohtia mitä on toisin hänen luettuaan oppaan mitä hän osaa luettuaan oppaan, mitä tietoa hän tarvitsee osatakseen toimia. (Rentola 2006: 92)

Oppaan tulisi antaa lukijalleen monipuolinen kuva siitä mistä halutaan kertoa. On tärkeää miettiä mikä on lukijan lähtötilanne, liian perusasioista lähtevä teksti voi tuntua lapselliselta kun taas liian vaativa teksti voi tuntua liian haastavalta. (Rentola 2006: 93.) Jos teksti on suunnattu niille joilla ei ole asiasta aikaisempaa kokemusta täytyy sisältö muokata semmoiseksi, että kaikilla on mahdollisuus ymmärtää mitä tekstillä tarkoitetaan. Lukijan tavoitteena on saada oppaasta itselleen tietoa.

Tekemäni oppaan lähtökohtana on kerätä perustietoa tukihenkilötoiminnasta ja kehitysvammaisuudesta sekä laittaa ne yhteen josta syntyy opas, jonka tarkoituksena on avata lukijalle tukihenkilötoimintaa sekä herättää mielenkiinto tukihenkilötoimintaa kohtaan.

Pyrin tekemään oppaasta selkeän, niin että lukija saa siitä konkreettista tietoa mitä kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta käytännössä on. Oppaan tekemisessä on ollut haastavaa saada itselle tuttu aihe kirjoitettua niin, että sen ymmärtää henkilö joka lukee aiheesta ensimmäistä kertaa.

On kohtuutonta vaatia lukijalta, että hän käyttää aikaansa vaikean tekstin hahmottamiseen. Kirjoittajan tulee arvostaa lukijoihinsa niin, että hän pyrkii tekstissään luettavuuteen ja helppolukuisuuteen. Tällä tarkoitetaan tekstin selvyyttä ja kiinnostavuutta, mutta täytyy myös muistaa ulkoasuun liittyvät lukuisat seikat, kuten painojäljen selvyys. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997: 275.)

Oppaan tekemisessä täytyy myös miettiä, mikä osuus visuaalisilla elementeillä on oppaassa. Pohdittavaksi tulee myös työn laajuus ja kustannukset. Tämä vaikuttaa myös siihen, tuotetaanko materiaaliin kuvia työn havainnollistamiseksi tai elävöittämiseksi, sekä tehdäänkö tuotteesta mustavalkoinen vai monivärinen. Jos tuote tehdään yhteistyössä jonkin yrityksen kanssa saattaa se toivoa, että yrityksen logo ja värimaailma näkyvät tuotteessa (Vilka, Airaksinen 2003: 53.) Tässä oppaassa oli alkuperäisenä ajatuksena käyttää Tuusulan kunnan logoa, johon olin jo saanut jo hyväksynnän, mutta koska työ ei tule viralliseen käyttöön niin poistin logon työstäni, mutta värimaailma on edelleen sama kuin logon värit on. Opas on tehty Word tekstinkäsittelyohjelmalla. Olen sen puitteissa yrittänyt tehdä oppaasta mielekkään näköisen sekä väreillä tehostetun selkeän oppaan.

Päädyin siihen, että teen oppaasta paperisen version, jonka laitan kansioon niin, että jokainen sivu on omassa muovitaskussa. Näin oppaan sivut pysyvät ehjinä ja käyttökelpoisina pidemmän aikaa sekä opasta on helpompi käyttää. Oppaasta olisi ehkä järkevää tehdä myös tallenne muistitikulle, jolloin sen muokkaaminen ja päivittäminen olisi helpompaa.

10 Arvio tuotoksesta

Opinnäytetyöni aihe on itselleni läheinen siinä suhteessa, että olen työskennellyt kehitysvammaisten parissa jo useamman vuoden ajan. Työskenneltyäni pitkään kehitysvammaisten asumisyksikössä olen huomannut kuinka vaikeaa kehitysvammaisten osallistuminen yhteiskuntaan on. Näen tukihenkilötoiminnan hyvänä vaihtoehtona kehitysvammaisten elämän tukijana. En ole aiemmin perehtynyt tukihenkilötoimintaan juuri lainkaan ja siinäkin suhteessa aihe oli mielenkiintoinen, sillä tätä tekemällä olen myös itse oppinut uutta. Tutustuttuani aiheeseen liittyvään materiaaliin kirjoihin ja hankkeisiin, heräsi minulle aito mielenkiinto toimintaa kohtaan. Toiminta voi toimiessaan parantaa huomattavasti kehitysvammaisten ihmisten elämänlaatua. Mielenkiintoa lisäsi myös havainto siitä miten paljon on erilaisia muotoja toteuttaa tukihenkilötoimintaa. Kunnan järjestämä tukihenkilötoiminta on vain yksi tapa.

Tarkoituksena oli tehdä napakka opas tukihenkilötoiminnasta vammaispalvelujentekijöille heidän esitellessään tukihenkilötoimintaa siitä kiinnostuneille. Onnistuessaan ja käyttöön ottaessaan vammaispalvelut saavat käyttöönsä työkalun jonka avulla he voivat kertoa tukihenkilötoiminnasta. Pelkkä oppaan tekeminen ei tuo vammaispalveluun lisää tukihenkilöitä vaan kehittämistyötä pitäisi jatkaa pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Toivon, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä jollekin, sillä näin suurta kokonaisuutta ei halua tehdä vain omaksi iloksi. (Vilka, Airaksinen 2003: 24)

Työn loppuvaiheessa kaipasin yhteistyötaholta kommentteja ja palautetta tekemästani oppaasta. Lähetin työni vammaispalvelun sosiaalityöntekijöille arvioitavaksi. Sain heiltä palautetta että vammaispalvelun tukihenkilötoiminta on kohdennettu kaikille vammaisille, joten sitä ei oppaassa voi käsitellä pelkästään kehitysvammaisille suunnattuna palveluna. Toisena palautteena pyydettiin tiivistämään ja selkeyttämään opasta sekä huomiomaan kunnan linjaukset liittyen tukihenkilötoimintaan. Palautteen saatuani mietin mitä muutoksia työhön on mahdollista tehdä.

Opinnäytetyöni lähtökohtanahan on alusta alkaen ollut kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta johtuen siitä, että suurin ryhmä joista tuettavat muodostuvat ovat kehitysvammaisia. Pyrin tekemään toivottuja muutoksia työhön, jotta he pystyisivät hyödyntämään sitä parhaalla mahdollisella tavalla. Muokkasin oppaan rakennetta ja sisältöä niin, että tukihenkilötoiminta Tuusulassa ja kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta ovat omissa osissaan oppaassa. Tukihenkilötoiminta Tuusulassa kappaleen alle kerätty tieto on eri

lähteistä jotka olen Tuusulan vammaispalveluilta saanut. Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on toisessa osassa ja käsittelee tukihenkilötoimintaa ja kehitysvammaisuutta yleisesti. Tämän osuuden tieto on hankittu luotettavista painetuista lähteistä, eikä sisällä omia mielipiteitäni asiasta.

Tekemieni muutosten jälkeen Tuusulan vammaispalvelut vastasivat, että tulevat käyttämään tekemääni opasta varsinaisen oppaansa pohjana, koska haluavat sitä vielä yhdessä työryhmänsä kanssa työstää. Aikataulullisista syistä en pystynyt muokkaamaan oppaan sisältöä niin, että he olisivat saaneet sen suoraan käyttöön. Pitää kuitenkin olla tyytyväinen siihen, että tekemäni työ ei mene täysin hukkaan, vaan sitä pystytään hyödyntämään siellä edes jotenkin.

Mielestäni kuitenkin sain oppaasta sellaisen kuin alusta asti ajattelin sen olevan. Lähtökohtanahan oppaan tekemiselle oli havainto siitä, ettei uusilla tukihenkilöillä ollut tietoa kehitysvammaisuudesta tai tukihenkilötoiminnasta. Näihin asioihin halusin saada parannusta tekemällä oppaan aiheesta. Oppaan yleisen osan oli tarkoitus toimia ensitietona lukijalle, hänen odottaessaan pääsyä mahdolliseen tukihenkilökoulutukseen. Koulutuksessa asioita käsitellään myös yleisellä tasolla, näin ollen tekemäni opas olisi toiminut hyvänä pohjana heidän valmistautuessaan koulutukseen.

11 Pohdinta

Kehitysvammaisten osallistuminen yhteiskuntaan ei ole aina helppoa. Kehitysvammaiset nuoret ja aikuiset tarvitsevat monesti tukea, jotta osallistuminen onnistuu. Yksin ei pärjätä tai uskalleta lähteä. Tämän opinnäytetyö prosessin aikana on vahvistunut käsitys tukihenkilötoiminnan merkityksestä kehitysvammaiselle. Kehitysvammaisen saadessa oman tukihenkilön, mahdollistaa se monille pääsyn kodin ulkopuolelle.

Vammaispoliittisen ohjelman mukaan tarvitaan toimenpiteitä, jotta vammaisten henkilöiden mahdollisuudet täysivaltaiseen osallistumiseen mahdollistuu. Tukihenkilötoiminta on yksi vaihtoehto toteuttaa sitä. Kunnan ylläpitämä tukihenkilötoiminta on kunnalle edullinen tapa järjestää tukea sitä tarvitsevalle. On hienoa ollut huomata se, että halutaan myös kehittää kevyitä tukimuotoja, joilla onnistuessaan voidaan oikeasti saada jotain aikaan.

Tukihenkilöitä on vaikea löytää, sillä ihmiset käsittävät tukihenkilötoiminnan yleensä täysin vapaaehtoistoiminnaksi, jolloin mukaan lähtee aidosti vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneet. Kunnan järjestämästä tukihenkilötoiminnasta maksetaan palkkio tukihenkilölle, joten sen markkinoiminen siitä näkökulmasta lähtien voisi olla jopa kannattavaa. Tukihenkilöitä voisi saada hyvin alan opiskelijoista, joille pieni lisätulo on aina hyväksi. samalla myös työkokemus erityisryhmien kanssa tulisi tutuksi.

Työn tekemisen aikana on monesti tullut mieleen, että mikä mahtaa olla tukihenkilötoiminnan tulevaisuus, sillä henkilökohtainen apu on nykyään subjektiivinen oikeus vaikeavammaisille. Tulevaisuuden suunnitelmisahan on käyty keskustelua kehitysvammaisain sisällyttämisestä vammaispalvelulakiin. Onko mahdollista, että lakimuutos toisi henkilökohtaisen avun myös käytännössä kaikkien kehitysvammaisten saataville. Tälläkin hetkellä kunnilla on erilainen tulkintatapa asiaan. Toisissa kunnissa käytännössä toteutetaan jo henkilökohtaista apua myös kehitysvammaisten parissa. Olisiko tukihenkilötoiminnan ja henkilökohtaisen avun yhteensovittaminen mahdollista, esimerkiksi ostopalveluna.

Opinnäytetyön tekeminen yhteistyönä työelämän kanssa on opettanut sen, miten tärkeää olisi heti työn aluksi kirjata ylös mitä tehdään, miksi tehdään, kenelle tehdään sekä miettiä yhteiset tavoitteet työlle. Niiden etenemistä tulisi seurata säännöllisin väliajoin. Säännöllisillä tapaamisilla pysytään asioissa, ja jos huomataan että, ollaan me-

nossa väärään suuntaan, on helpompi palata takaisin ja korjata virhe. Tärkeää on myös varmistaa kaikilta osapuolilta se, että puhutaan samoista asioista. Olisi varmaan pitänyt olla aktiivisempi ja yrittää enemmän pitää yhteyttä ja käydä keskustelua työhöni liittyvistä asioista.

Opinnäytetyön tekeminen yksin oli toisinaan kovinkin haastavaa. Työssä oli aikoja, että olisi kaivannut toista mukaan pohtimaan sitä miten mennä eteenpäin. Pääsääntöisesti kuitenkin itsenäinen työskentely sopi minulle hyvin. Työn, perheen ja opiskelun sovittaminen yhteen ei ole aina yksinkertainen toimenpide, näistä asetelmista ajatellen yksin tekeminen oli paras vaihtoehto. Oman ajan löytyminen työskentelyyn ei ole näinkään ollut helppoa.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnäytetyön tuotoksena syntyneeseen oppaaseen, vaikkei sitä sellaisenaan oteta käyttöön.

Lähdeluettelo

Arresto, Henna – Hagman, Anu. n.d. Kurkistuksia. ARVO - Kohti arvokasta erilaisuutta projekti. Pohjois - Karjalan Kehitysvammaisten Tukipiiri ry. Verkkodokumentti <http://heidi.pkky.fi/~amojav/ARVO_lehti/arvo_lehti_valmis.pdf>. Luettu 10.12.2012

Best buddies, hankesuunnitelma. kehitysvammaisten tukiliitto ry. Verkkodokumentti. <http://www.kvtl.fi/media/Projektit/Kaveri/Hankesuunnitelma_Best_Buddies.pdf>. Luettu 10.12.2012.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio. Kopijyvä.

Hämäläinen, Juha – Kurki, Leena 1997. sosiaalipedagogiikka. Porvoo. WSOY

Integraatio. Inklusiivinen periaate n.d. Kehitysvammaliiton julkaisuja. Verkkodokumentti. <grundtvux.internetix.fi/fi/sisalto/liitteet/kka/integraatio.doc>. Luettu 2.10.2012.

Kaski, Markus (toim) – Manninen, Anja – Pihko, Helena 2012 kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro

Korhonen, Anu (toim.) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityis- huoltojärjestöjen liitto EHJÄ RY.

Kuparinen, Riitta 2005. Kotu - tutkimuksia, "Ei meidän naapuriin". Tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen.

Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy. <<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/3448/eimeidan.pdf?sequence=4>>

Lehtinen, Sini – Tuulia 1997. Vapaaehtoistyö kasvava voimavara näkökulmia ammattityöhön. Helsinki. Kansalaisareena.

Me Itse ry. 2001. Julkilausumat. Verkkodokumentti. <<http://www.kvtl.fi/fi/meitse/tavoitteemme/julkilausumat/>>. Luettu 20.10.2012.

Mieli myllertää opas vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan 2008 kehitysvammaisten tukiliitto.

Murto, Pentti 2001. Vammaisuuden raameista osallisuuden kokemiseen. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen Aimo – Saloviita Timo (toim.) Inklusion haaste koululle. Jyväskylä. PS - kustannus. 30-54.

Murto, Pentti – Naukkarinen Aimo – Saloviita Timo (toim.) 2001 Inklusion haaste koululle. Jyväskylä. PS - kustannus.

Nyman, Esa 1996. Tukihenkilötoiminta–Tie elämänlaatuun. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo.

Oulasvirta, Taru 2011. Best buddies kaveritoiminnan arviointi. kaveri-projektin loppuraportti. Ylöjärvi. Painohäme Oy.

Rentola, Marketta 2006. Hyvä opas. Teoksessa Jussila, Raimo – Ojanen Eero – Tuominen, Taina (toim.) Tieto kirjaksi. Helsinki. kansanvalitusseura. 92-107

Saloviita, Timo 2012. Inklusio eli osallistava kasvatus. Verkkodokumentti. <<http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inklusion.20.3.2012.pdf>>. Luettu 11.12.2012.

Seppälä, Heikki - Rajaniemi, Mari. Toimintakykyyn pohjaavat määritelmät Verkkodokumentti. Päivitetty 22.3.2012 <<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma/toimintakykyyn-pohjaavat-maaritelmat.html>> luettu 18.10.2012

Syrjänen, Johanna (toim) 2011 Tukihenkilötoiminnan laatu käsikirja Tuexi. Kaarina: Paino-Kaarina.

Tuusulan kunta

Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010 – 2015. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö

Vammaisten henkilöiden ympärivuorokautiset asumispalvelut valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014. sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. 2012 Helsinki

Vilka, Hanna – Airaksinen Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy

Väyrynen, Riikka – Kärki, Jarmo – Heinonen, Helena – Kaisla, Susanna – Metsävainio, Mari (toim.) 2010. Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista. Vammaisten, ikäihmisten, päihteiden ongelmakäyttäjien sosiaalipalveluissa. Verkkodokumentti. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/012e3f4c-f363-4c12-8106-5fc9eb208101>>. Luettu 15.10.2012

Väyrynen, Sai 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? – Inklusion monet kasvot. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen, Aimo – Saloviita, Timo (toim.) Inklusion haaste koululle. Jyväskylä. PS – kustannus. 12 – 29.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja 2009. Verkkojulkaisu. Suomen YK- liitto
< http://www.ykliitto.fi/files/vammaistenoikeudet_kirjanen_net.pdf>. Luettu 12.10.2012.